

MODULIS 2: LIKUMDOŠANAS, REGULĒJOŠIE UN POLITISKIE ASPEKTI

Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības Programmas un Pasaules Vides Fonda globālais projekts «Labas veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas prakses veicināšana, lai samazinātu vides piesārņojumu, kā arī dioksīnu un dzīvsudraba izdalīšanos»

Sagaidāmie rezultāti

- Aprakstiet valsts saistības saskaņā ar Bāzeles un Stokholmas konvenciju, ciktāl tās attiecas uz veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanu (VAAA)
- Noteikt vides aizsardzības principus attiecībā uz principiem “piesārņotājs maksā”, “piesārņotāja atbildības” un “piesardzības principu”
- Aprakstiet Pasaules veselības (PVO) organizācijas politiku attiecībā uz drošu veselības aprūpes atkritumu pārvaldību un PVO pamatprincipiem, lai panāktu drošu un ilgtspējīgu veselības aprūpes atkritumu pārvaldību
- Noteikt valsts / reģiona īpašu veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas (VAAA) likumdošanu
- Noteikt, kur VAAA programma ir vai nav saskaņā ar šiem principiem

Mērķi

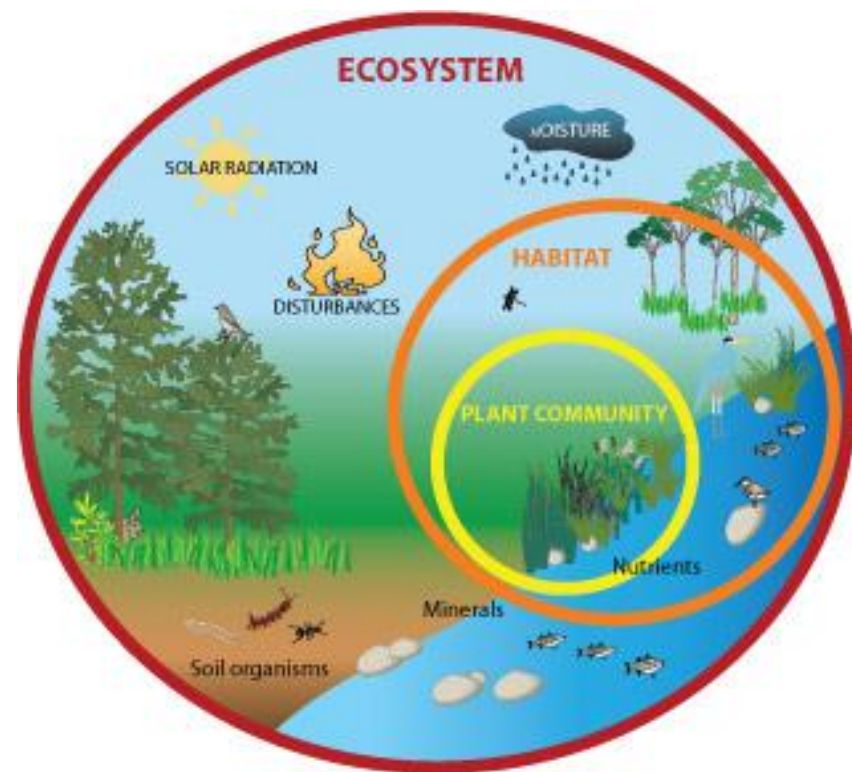
- Paskaidrojiet VAAA struktūru un uz VAAA attiecināmos un ar to saistītos valsts un vietējos likumus un īpašos noteikumus, un piemērojiet tiesību aktus VAAA programmas īstenošanai.
- Salīdziniet un saskaņojiet objekta stratēģijas un vadlīnijas ar valsts un vietējiem likumiem un noteikumiem.
- Uzskaitiet nozares, kur nepieciešama lietvedība.

Resursi

- Starptautisko konvenciju, principu un stratēģiju izraksti vai kopsavilkumi
- PVO noteicošo principu un stratēģijas kopija.
- Valsts / vietējo VAAA likumu kopijas
- PVO Zilās grāmatas (Blue Book) 4. nodaļa.

Vides pamatprincipi

- Kas ir vide?
- Mūsu vides iezīmes
- Ekosistēmas
- Vides piesārņojums un piesārņotāji
- Savstarpējā saistība starp vidi un veselību

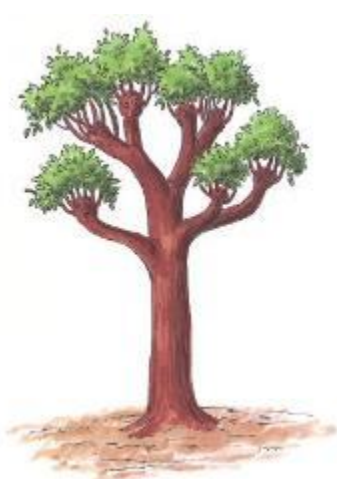

Galvenie vides principi (I)

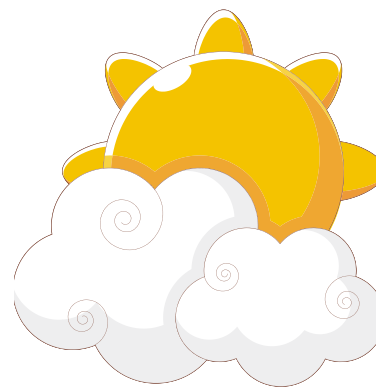
- Kas ir vide?
 - Viss, kas ir jums apkārt un ietver jūs

Ģimene

Vide

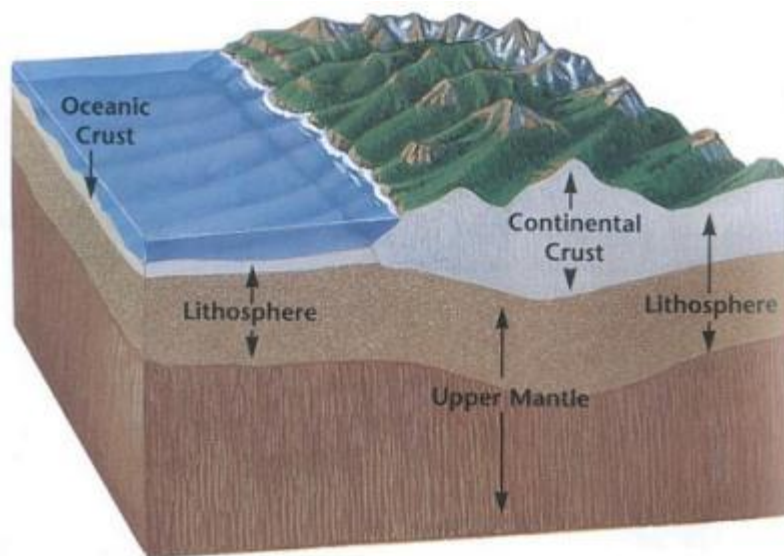
Saule un debess

Idejas un
kultūra

Galvenie vides principi (II)

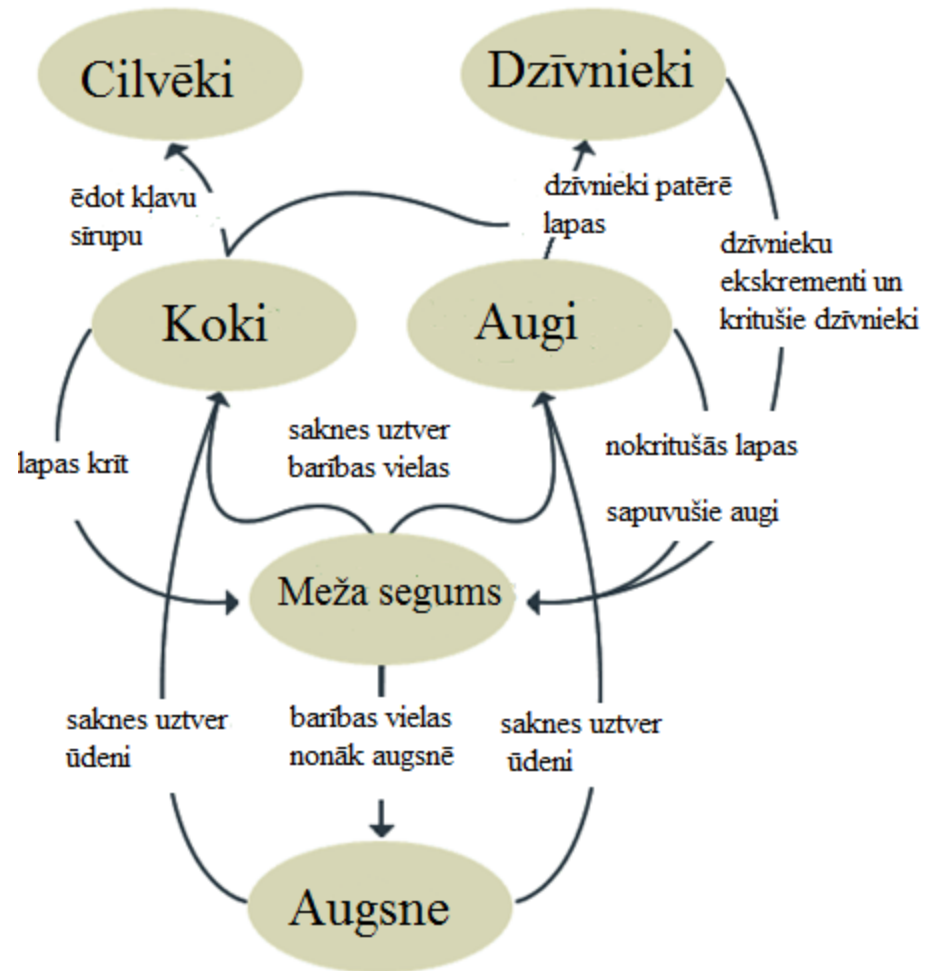
- Mūsu vides iezīmes
 - Biosfēra = visu mūsu ekosistēmu kopums
 - Atmosfēra = zemi aptverošo gāzu slānis
 - Hidrosfēra = zemes ūdens sistēma
 - Litosfēra = mūsu zemes ārējā cietā daļa

Galvenie vides principi (III)

Kas ir ekosistēma?

Tā ir vide, kas sastāv no visiem organismiem, kas dzīvo šajā teritorijā

Galvenie vides principi (IV)

- Vides piesārņojums un piesārņotāji
 - Cilvēka labsajūta un veselība ir cieši saistīta ar apkārtējās vides veselību.
 - Jebkura vides komponenta (gaiss, ūdens, augsne, biosfērā) degradācija atstās negatīvu ietekmi uz cilvēku veselību.

Galvenie vides principi (V)

- Vides un veselības savstarpējā saikne
 - Pasauls Veselības organizācija definē veselību kā pilnīgas fiziskās, garīgās un sociālās labklājības stāvokli.

Galvenie vides principi (VI)

- Vides un veselības savstarpējā saikne
– Cilvēka veselība ir atkarīga no vides veselības.

Pasaules Veselības organizācijas pamatprincipi

1. Novērst veselības apdraudējumu veselības aprūpes darbiniekiem un sabiedrībai.
2. Atbalstīt centienus samazināt slimību skaitu, ko izraisa kaitīgās emisijas.
3. Atbalstīt Stokholmas un Bāzeles Konvencijas.
4. Veicināt pasākumus sadedzināšanas rezultātā radušos toksisko piesārņojošo vielu emisiju samazināšanai.

Pasaules Veselības organizācijas pamatprincipu stratēģijas

- **Īstermiņa**

- Izstrādāt atkritumu pārstrādes iespējas, ja iespējams
- Izmantot PVC nesaturošus materiālus
- Veicināt maza mēroga ne-sadedzināšanas alternatīvu izstrādāšanu

- **Ilgtermiņa**

- *Globalizēt* ne-sadedzināšanas alternatīvu izstrādāšanu
- Izstrādāt un īstenot plānus, stratēģiju, likumdošanu un instrukcijas attiecībā uz VAAA vadību, kas balstītos uz stingras pārvaldības principiem
- Piešķirt cilvēku un finanšu resursus drošas VAAA vadības izveidei.

Pasaules Veselības organizācijas pamatprincipi

- Kā noteikt, kur veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas programma ir vai nav saskaņā ar VAAA principiem:
 - Valsts veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas politika ir jāatbalsta ar tiesību aktiem
 - Ja nav valsts tiesisko regulējumu, veselības aprūpes iestāžu vadītājiem jāuzņemas iniciatīva, lai uzlabotu veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanu un ieviestu savas procedūru kopumu

Globālais līmenis

Starptautiskās veselības aprūpes atkritumu pamatnostādnes

Vispārējie

Valsts līmenis

Attiecīgajai valstij

Veselības aprūpes atkritumu
vadlīnijas un noteikumi

Vietējais līmenis

Objekta veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas plāns

Labākās pieejamās prakses attiecībā
uz katru atsevišķu objektu

Starptautiskie un vietējie likumi un stratēģijas (I)

Stokholmas Konvencija

- Globāls līgums, lai aizsargātu cilvēku veselību un vidi no noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem (NOP)
- NOP ir ķīmiskās vielas, kas :
 - paliek neskartas vidē ilgu laika posmu
 - ir ģeogrāfiski plaši izplatītas
 - uzkrājas dzīvu organismu taukaudos
 - ir toksiskas cilvēkam un dzīvai dabai

Stockholm Convention
on persistent organic
pollutants (POPs)

Starptautiskie un vietējie likumi un stratēģijas (II)

Stokholmas konvencijas pieci galvenie mērķi ir:

1. Likvidēt bīstamos NOP, sākot ar 12 visbīstamākiem
2. Atbalstīt pāreju uz drošākām alternatīvām
3. Izvirzīt mērķi papildus NOP likvidēšanai
4. Iztīrīt izejvielu krājumus un iekārtas, kas satur NOP
5. Veikt sadarbības pasākumus NOP pilnīgai likvidācijai nākotnē.

Stockholm Convention
on persistent organic
pollutants (POPs)

Starptautiskie un vietējie likumi un stratēģijas (III)

- 168 puses ir parakstījušas šo konvenciju
- Amerikas Savienotās Valstis nav parakstījušas šo konvenciju
- Pusēm ir pienākums veikt pasākumus, lai likvidētu vai samazinātu NOP un PHB neapzinātu ražošanu, izmantošanu un atbrīvotos no NOP un PHB

Stockholm Convention
on persistent organic
pollutants (POPs)

Starptautiskie un vietējie likumi un stratēģijas (IV)

Bāzeles konvencija (1989.)

- Ko koordinē ANO Vides programma (UNEP)
- Parakstījušas vairāk nekā 100 organizācijas
- ASV nav to parakstījušas
- Kontrolē bīstamo atkritumu pārrobežu pārvadājumus

BASEL CONVENTION

«Piesārņotājs maksā» princips

- Visi atkritumu ražotāji ir juridiski un finansiāli atbildīgi par :
 - drošu uzglabāšanu
 - videi nekaitīgu atkritumu apglabāšanu
 - stimula ražot mazāk radīšanu

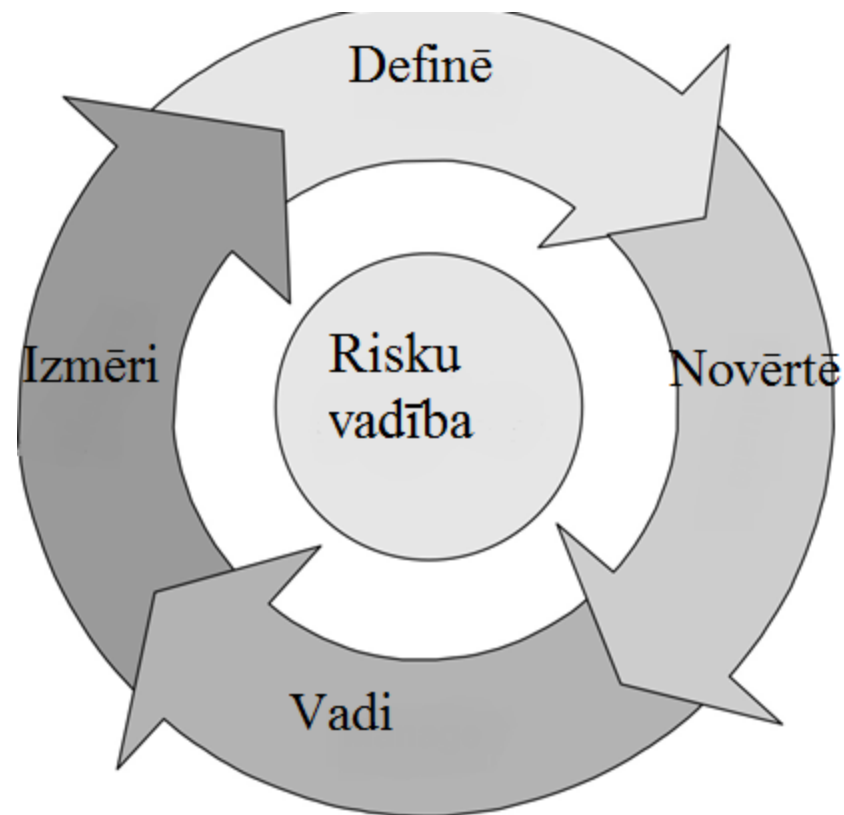
«Piesārņotāja atbildības» princips

«Piesārņotāja atbildības» princips paredz, ka jebkura persona, kuras rīcībā ir vai kura apsaimnieko bīstamās vielas vai ar to saistītās iekārtas, ir ētiski atbildīga par rūpēšanos par šīm vielām un iekārtām.

«Piesardzības princips»

- Ja risks ir neskaidrs vai nezināms :
 - Pieņemt, ka risks ir ievērojams
 - Plānot atbilstošus aizsardzības pasākumus

«Tuvuma princips»

Atkritumu apstrāde un apglabāšana notiek pēc iespējas tuvāk atkritumu rašanās vietai, cik vien tas ir tehniski iespējams un cik tas ir iespējams attiecīgā vidē.

Veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas plāns (I)

- Plānošana, kas nepieciešama, lai uzlabotu veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas jomu valsts, reģionālā un vietējā līmenī
- Agenda 21 Hierarhija (UNCED, 1992)
 - Likvidēt vai samazināt
 - Atkārtoti izmantot vai pārstrādāt
 - Sadedzināt, izmantojot siltuma reģenerācijas iekārtu
 - Izmantot alternatīvu sadedzināšanai
 - Atliekas nogādāt atkritumu poligonā

Veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas plāns (II)

- Plānošana valsts, reģionālā un vietējā līmenī
- Plānošanā jāpieļauj periodiskus jauninājumus attiecībā uz stratēģiju un praksi
- Plānošanai jāietver seši galvenie mērķi:
 - tiesiska un regulējoša sistēma
 - pašreizējā veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas prakse veselības aprūpē
 - finanšu ieguldījumi un resursi
 - kapacitātes veidošana un apmācības
 - monitoringa plāni
 - piesārņojuma samazināšana saistībā ar veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanu

Veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas plāns (III)

- Optimizēt veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanu valsts mērogā
- Noteikt vajadzības, apstākļus, ierobežojumus, aktivitātes un atbildību visos līmeņos
- Noteikt izmaksu ziņā efektīvu un drošu stratēģiju attiecībā uz apstrādi, pārstrādi, transportēšanu un likvidēšanu
- Izstrādāt stratēģijas pamatnostādnes un piešķirt līdzekļus un resursus, lai veiksmīgi īstenotu mērķi.

Veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas plāns (IV)

- 8 soļu darbības plāns
 - Izveidot stratēģijas un atbildības saistības attiecībā veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanu
 - Veikt valsts aptauju par veselības aprūpes atkritumu apsaimniekošanas praksi
 - Izstrādāt valsts pamatnostādnes
 - Formulēt valsts stratēģiju attiecībā uz VAAA
 - Izstrādāt reģionālo sadarbības stratēģiju veselības aprūpes atkritumu apstrādei
 - Likumdošana: likumdošanas akti un standarti attiecībā uz VAAA
 - Organizēt valsts apmācību programmu
 - Pārskatīt valsts VAAA programmu pēc mērķa īstenošanas

Politiku saistības

- Izraudzīties atbildīgo iestādi (parasti Veselības ministrija vai Vides ministrija)
- Sadarboties ar citām valsts pārvaldes iestādēm
- Izstrādāt valsts politiku šajā jomā
- Piešķirt budžetu dažādos valdības līmeņos

Veikt nacionālo izpēti

- Esošās veselības aprūpes stāvokļa pārskats
- Esošo tiesību aktu analīze
- Raksturot veselības aprūpes atkritumu rašanos un apstrādi valstī
- Analizēt mācību programmu pieejamību privātpersonām un iestādēm
- Analizēt organizāciju un uzraudzības struktūru iespējas

Valsts politikas un vadlīniju izstrādāšana

- Analizēt pašreizējos tiesību aktus
- Konsultēties ar slimnīcām un citiem atkritumu radītājiem
- Izmantot izpētes rezultātus
- Izstrādāt valsts politiku un tehniskās vadlīnijas

Formulēt valsts stratēģiju attiecībā uz VAAA

- Noteikt prioritātes veselības aprūpes atkritumu pārstrādes un apglabāšanas iekārtām (valsts un privātā līmenī)
- Noteikt mērķus infekcijas kontroles un vides aizsardzības uzraudzības institūcijām
- Nodrošināt tehnoloģijas izvēli attiecībā uz iesaiņošanu, transportēšanu, apstrādi un apglabāšanu
- Nodrošināt izvēles iespējas attiecībā uz centralizētas vai decentralizētas atkritumu apstrādes sistēmām
- Veikt pienākumu sadali
- Izstrādāt vadlīnijas mācību programmu nodrošināšanai
- Izstrādāt pamatnostādnes uzraudzībai un dokumentu pārvaldībai
- Sastādīt pasākumu plānu mērķu īstenošanai
- Vispārīgi aprakstīt investīciju, gada pasākumu un tehniskās apkopes plānu

Stratēģija attiecībā uz reģionālajām un sadarbības metodēm VAA apstrādei

4 pamatiespējas veselības aprūpes atkritumu (VAA) apsaimniekošanai:

- Apstrāde uz vietas (atkritumu rašanās vietā)
- Reģionālās vai kooperatīvās VAA apstrādes iekārtas
- VAA apstrāde centralizētās (lielas jaudas) vai decentralizētās (mazas jaudas) iekārtās
- Daļēja apstrāde, kas veikta uz vietas. Pārējā apstrāde tiek veikta citā vietā.

Likumdošana: reglamentācija un standarti, attiecībā uz VAAA

- Izpētīt starptautiskos principus
- Izmantot no slimnīcām iegūtos datus
- Iekļaut tehniskos standartus
- Sagatavot tiesību aktus

Organizēt valsts apmācību programmu

- Izstrādāt programmu
- Apmācīt pasniedzējus
- Noteikt iestādes, kas nodrošinātu apmācību
- Īstenot un novērtēt apmācību

Pārskatīt valsts VAAA programmas pēc to īstenošanas

- Izveidot VAA apsaimniekošanas prakses pārskata sistēmu
- Veikt revīzijas attiecībā uz atkritumu apstrādes iekārtām
- Noteikt jaunas tehnoloģijas un prakses
- Veselības aprūpes iestādes iesniedz pārskata ziņojumu
- Ieviest uzlabojumus

Valsts un vietējie likumi

- Latvijas likumdošanas akti veselības jomā
- Latvijas likumdošanas akti vides aizsardzības jomā
- Latvijas likumdošanas akti darba aizsardzības jomā
- Latvijas likumdošanas akti veterinārmedicīnas jomā